

90. H. Arendt'in Vita Activa Kavramı Bağlamında İ. Turgenev'in İnsarov'u**Nazan COŞKUN¹**

APA: Coşkun, N. (2023). H. Arendt'in Vita Activa Kavramı Bağlamında İ. Turgenev'in İnsarov'u. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 1474-1483. DOI: 10.29000/rumelide.1372495.

Öz

Bu çalışmanın amacı; 20.yüzyılın önde gelen siyaset bilimci, düşünürlerinden biri olan Hannah Arendt'in Vita Activa kavramı bağlamında İvan Turgenev'in *Arife* adlı romanının kahramanı İnsarov'u değerlendirmektir. Arendt, totaliter rejimlerle tarihe geçen 20.yüzyılın, insan ve toplum adına tüm yıkıcı sonuçlarını doğrudan deneyimleyen bir düşünür olarak, kendine özgü yeni bir felsefi siyaset teorisi geliştirmeye çalışır. Birey olarak insan yaşamının yok edildiği sistemlere karşı Arendt, teorisinin merkezine aktif yaşam ilkesi olarak Vita Activa'nın temel bileşeni olan eylemi yerleştirir. Üç temel insani etkinlik olarak emek, iş ve eylemden oluşan Vita Activa kavramının Arendt düşüncesindeki ana düsturu eylemdir. Arendt'in Vita Activa kavramını, Rus edebiyatı bağlamında ortak bir paydada buluşturduğumuz ana nokta da eylem sorunsalında açığa çıkar. Eyleme geçme dürtüsünden yoksun gereksiz insanların kurucu yazarlarından kabul edilen Turgenev'in yaratıcılığında 60'lı yıllarda çağın edebi taleplerine göre biçimlenen eylem adamları sorunsalı gelişir. Bu kahramanlardan biri de çalışmamızın konusunu oluşturan *Arife* romanının kahramanı Dimitri İnsarov'dur. Aslen bir Bulgar olan İnsarov, vatanının özgürlüğü adına harekete geçmek için sabırsızlanan, cesur bir eylem adamıdır. Bu çerçevede çalışmamızda disiplinlerarası yöntem bağlamında İnsarov'un, Arendt teorisine göre yaşamın merkezine Vita Activa'nın temel bileşeni olarak eylemi yerleştiren bir kahraman olup olmadığı sorunsalı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme neticesinde İnsarov'un Arendt'in teorisine uygun olarak düşüncenin yaşamla iç içe geçtiği, yaşayacağı dünyayı kurmak için çalışan biri olarak Vita Activa'nın somutlaşmış hali olduğu sonucuna varılmış, Arendt teorisine İnsarov'un ayrıştığı ve birleştiği noktalar bütünsel olarak irdelenerek yorumlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Arendt, Turgenev, Vita Activa, İnsarov, eylem

I. Turgenev's Insarov in the Context of H. Arendt's Vita Activa Concept**Abstract**

The study aimed to evaluate Insarov, the protagonist of Ivan Turgenev's *On the Eve* in the context of the concept of Vita Activa of Hannah Arendt, one of the leading philosophers of the 20th century. As a philosopher who directly experienced all destructive consequences of the 20th century with its totalitarian regimes, Arendt tries to develop a unique philosophical political theory. The author's witnessing these regimes plays a significant role in the development of this theory. As opposed to the systems destroying individuals, Arendt places action as the main component of Vita Activa in the center of his theory. The main pillar of Vita Activa concept is action. At the point where we bring together Vita Activa concept under a common denominator in the context of the Russian literature,

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı (Konya, Türkiye), nazan.coskun@selcuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-7748-5219 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 09.08.2023- kabul tarihi: 20.10.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1372495]

action problematic comes out. In the creativity of Turgenev, individuals of action shaped according to the literary demands of the age in the 1960s start to appear. One of these protagonists is Insarov, the protagonist of *On the Eve*. Originally a Bulgarian, Insarov is a brave man of action impatient to take action for the independence of his homeland. In this framework, the problematic whether Insarov is a hero who places action in the center of his life in line with Arendt's Vita Activa was analyzed. As a result of this analysis, it was concluded that Insarov is an embodiment of Vita Activa as a homo faber who tries to establish a world where thought and action are intertwined.

Keywords: Arendt, Turgenev, Vita Activa, Insarov, action

1. Giriş

Almanya doğumlu siyaset bilimci, düşünür Hannah Arendt (1906-1975) Hitler'in iktidara gelmesinden sonra 1933 yılında önce Fransa, ardından Amerika'ya yerleşir ve yaşamını burada sürdürür. Totaliter rejimler çağında yaşayan Arendt, bu rejimlerin birey olarak insanı ölüme sürükleyen tüm yıkımlarıyla karşı karşıya kalmış, Yahudi olması hasebiyle de pek çok zorlukla karşılaşmıştır. Bu anlamda Arendt'le 19.yüzyılda, Ekim Devrimine giden yolda Rus edebiyatının başlıca yazarlarından biri olan İvan Turgenev'i (1818-1883) bir arada anmak, paradoksal bir yapı arz eder. Bu paradoksallığı belirleyen başlıca etken; elbette Arendt'in deneyimleyip bir tür terör sistemi olarak tanımladığı totaliter rejimin, Turgenev'in yaşadığı dönemde -kuşkusuz totalitarizmden uzak bir devrim olarak yorumlansa da- Rus aydınlarının büyük beklentisini oluşturmasıdır. Ancak bilindiği üzere Ekim devrimiyle gerçekleşecek olan bu büyük beklenti, adını tarihe özellikle J. Stalin'in yönetimiyle totaliter sistemler arasında yazdıracaktır. Ne var ki bu çalışmanın konusunu doğrudan Arendt'in totalitarizm deneyimi oluşturmamaktadır. Bu deneyimle bağlantılı olarak Arendt, 20.yüzyılın tüm toplumsal, siyasi felaketlerinin tanıklığı altında, kendine özgü felsefi bir siyaset teorisi geliştirirken, teorisinin merkezine insanın varoluşsal anlam ve önemini açıklamak bağlamında Vita Activa kavramını yerleştirir. Bu doğrultuda çalışmamızda edebiyat ve sosyoloji bilimi arasında kurulan disiplinlerarası ilişki bağlamında Arendt'in Vita Activa kavramı çerçevesinde Turgenev'in *Arıfe (Накануне-1859)* romanının kahramanı Dimitri İnsarov değerlendirilecektir.

2. H.Arendt ve vita activa

Bu değerlendirme öncelikle Arendt'in insanın varoluşsal anlamına dair yaklaşımını açıklamayı gerekli kılmaktadır. Arendt, *İnsanlık Durumu* adlı eserinde insanın varoluşsal mekânı olan dünya ve insan arasındaki ilişkiden şöyle söz eder:

Hıristiyanlar yeryüzünden bir gözyaşı vadisi olarak söz etmiş, filozoflar da kendi vücutlarını aklın ve ruhun hapisanesi olarak görmüş olsalar da insanlık tarihi boyunca hiç kimse ne yeryüzünü vücutların bir hapisanesi olarak anlamış ne de kelimenin tam anlamıyla buradan aya gitme arzusu duymuştur (Arendt, 2013:28).

Bu sözlerden anlaşılmaktadır ki Arendt, tarih boyunca insanın varoluşsal anlamında aitlik duygusunu ifade eden dünya ve bedenini hiçleştirilmesi karşısında insanın böyle bir arzuda olmadığını ileri sürer. Ne var ki Arendt, filozoflar, dinler ve insan doğası arasındaki bu uçurumun Tanrı'dan yüz çevirmekle başlayan özgürleşme ve dünyevileşme sürecinin sonucunda *yeryüzünün vahim bir reddiyesi ile sonuçlandığını* (Arendt, 2013:28) belirtir. Oysa Arendt'e göre yeryüzünün başlıca manası; insanlık durumunun tözünü oluşturan mekân olmasıdır. Nitekim düşünür şöyle yazar:

Yeryüzü doğası insanoğluna evrende hiçbir çaba harcamadan ve insan yapısı bir katkıda bulunmadan içinde hareket edebileceği, soluk alıp verebileceği bir yaşam alanı sunmak bakımından benzersiz ve yegâne yerdir. İnsanın yaptığı dünya (ise) insan varlığını bütün yalın hayvani ortamdan ayırır, ama yaşamın kendisi bu yapay [insan- elinden çıkma] dünyanın dışındadır ve insan diğer bütün canlı organizmalarla rabitasını yaşam sayesinde sürdürür (Arendt, 2013:29).

Buna mukabil Arendt'e göre insanın nefes aldığı yeryüzü ve burada yarattığı yaşam; *ilk atom bombasının atılmasıyla doğan modern dünya*² değerleri bağlamında *yapay hale getirilmekte, insanı doğanın çocukları arasına dâhil kılan son bağı da koparmak yönünde büyük bilimsel gayretlerde bulunmaktadır* (Arendt, 2013:28). Arendt, bu süreci; bilgi ve düşüncenin yollarını ayırması bağlamında değerlendirirken, bilgi ve düşünce arasında bütünsel bir kopuşun ise insanları aciz köleler, idrak ve düşünce yoksunu yaratıklar haline getireceğini savunur (Arendt, 2013:28). Bu durumun siyasi ifadesi elbette ki totalitarizmdir. Arendt'e göre totalitarizm, her şeyden önce, toplumun tüm gözeneklerine nüfuz eden, genel bir korku atmosferi sağlayan bir kitlesel terör sistemidir (Lomako, 2015: 21-25). Bu doğrultuda Arendt, insanın yok edildiği, aciz köleler haline geleceği toplumsal-siyasi yapıya karşılık geliştirdiği teorisinin merkezine Vita Activa kavramını yerleştirir. Üç temel insani etkinlik olarak emek, iş ve eylemden oluşan Vita Activa kavramının Arendt düşüncesindeki ana düsturu eylemdir.

Arendt'in Vita Activa kavramını, Rus edebiyatı bağlamında ortak bir paydada buluşturduğumuz ana nokta da eylem sorunsalında açığa çıkar. Bilindiği üzere özellikle 1860'lı yıllarda Rus edebiyatında 40'lı yıllardan itibaren hâkimiyetini sürdüren, eyleme geçme yetisinden yoksun ve gereksiz adam olarak adlandırılan kahramanlara karşılık, eyleme geçme yetisine sahip yeni kahramanlar öne çıkarılır. Düşünce ve eylem çatışmasında ifade bulan ve derin düşüncelerine, farkındalıklarına rağmen eyleme geçme yetisinden yoksun olan gereksiz insanların karşısına yeni insanlar adı altında yeni kahramanlar yerleştirilmesi, dönemin edebiyatının temel çabasını oluşturur. Zira beklenen büyük devrim için düşünce artık önemini yitirmiştir. Zaman eyleme geçme zamanıdır. Nitekim dönemin önde gelen edebiyat eleştirmenlerinden Nikolay Dobrolyubov, *Gerçek Gün Ne Zaman Gelecek? (Когда же придет настоящий день?)* başlıklı makalesinde *soyut düşüncelere değil, eylem adamlarına gereksinimimiz var* (Dobrolyubov, 2010: 165) der. İvan Turgenev, Rus edebiyatında eyleme geçme yetisinden yoksun gereksiz insan imgesinin yaratılmasında kurucu yazarlardan biri olarak görülürken aynı zamanda 60'lı yıllardan itibaren çağın edebi taleplerine sessiz kalmaz. Yazarın bu yıllardan itibaren kaleme aldığı pek çok eserinde eyleme geçme yetisi bağlamında yeni kahramanların varlığından söz edilebilir. *Babalar ve Oğullar'ın (Отцы и дети)* kahramanı Bazarov, *Ham Toprak (Новь)* romanında Markelov, *Eşik (Порог)* adlı nesir şiirin kahramanı, eyleme dönük yeni kahramanlar bağlamında öne çıkan başlıca isimler olarak kabul görürler (Hrapçenko, 1977: 385). Çalışmamızın konusunu oluşturan *Arife* romanının kahramanı İnsarov ise yazarın ilk eylemci kahramanı (Vinnikova, 1986: 150) olarak adlandırılır. Nitekim P. Pustovoyit, Turgenev'in 60'lı yıllara girerken hâkim olan edebiyatın kahramanı kim olmalıdır sorusuna dayanan olumlu kahramana dair ideolojik tartışmaya girdiğini ve *Arife* romanıyla Rus toplumuna, halkın kurtuluş mücadelesinde İnsarov gibi cesur, dürüst ve çıkar gözetmeyen kişilere ihtiyacı olduğunu anlattığını (Pustovoyit, 1987:159) düşünür. Turgenev de 1859 yılının Kasım ayında İ. S. Aksakov'a yazdığı bir mektupta *Arife* romanının kurgusuna dair şöyle der: *Hikâyet, meselelerin ilerlemesi için bilinçli-kahramansı doğalara ihtiyaç olduğu fikrine dayanıyor*

² Arendt, modern çağ ile modern dünyayı birbirinden ayırır. Bilimsel olarak 17.yüzyılda başlayan modern çağ, 20.yüzyıl başlarında sonra erer. Siyasi bakımından bugün yaşamakta olduğumuz modern dünya ilk atom bombalarının atılmasıyla doğmuştur. Bkz, Arendt, 2013: S.33.

(Turgenev, 1987: 110). Görüldüğü üzere Turgenev'in İnsarov³ karakteriyle katıldığı yeni kahramanlar sorunsalında cesaretle eyleme atılma düşüncesi ön plana çıkmaktadır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz üzere yeni bir teori yaratmak için yola çıkan ve teorisinin merkezine aktif yaşam ilkesini yerleştiren Arendt için Vita Activa'nın bileşenleri iş, emek ve eylemdir. Bunlardan *emek ya da çalışma; insan bedeninin yaşam sürecine karşılık gelen bir etkinliktir. Emek harcamanın insani koşulu yaşamın kendisidir. İş, insani varoluşun doğa dışı etkinliğidir ve uzamla sınırlı değildir. İş, eser; insani varoluşun doğa dışı olan etkinliğidir ve uzamla sınırlı değildir. Her türlü doğal ortamdan tamamen farklı, yapay bir şeyler dünyası oluşturur. İşin insani koşulu dünyeviliktir* (Arendt, 2013: 35). Arendt, özel bir anlam yüklediği ve Vita Activa'nın temeline yerleştirdiği eylemi ise *şeyler ve madde aracılığı olmadan doğrudan insanlar arasında geçen yegâne etkinlik* (Arendt, 2013: 35) olarak görür ve Vita Activa'nın tarihsel süreçte geçirdiği dönüşüm bağlamında açıklama yapar. Düşünür, tarihsel süreçte özellikle Antik Çağa başvurur ve çalışmamızın ana konusunu oluşturan eylemi, toplumsal değil; politik bir olgu olarak yeniden yaratmak ister. Çalışmamızın devamında göreceğimiz üzere Turgenev'in İnsarov'u bağlamında da eylem, politik bir olgu olarak varlık gösterecektir.

Böylece Arendt, Vita Activa'yı öncelikle Antik Yunan gelenekleri bağlamında gelişen bir kavram olarak açıklar. Arendt'in siyasi düşünce geleneği kadar eskiye dayandığını iddia ettiği Vita Activa terimi, ona göre Aristoteles'in politik yaşam anlamına gelen Bios-Politikus'una karşılık gelir (Arendt, 2013: 42) Orta Çağ'a gelindiğinde Vita Activa, Augustinus'da siyasal meselelere adanmış bir yaşam olarak vita negotiosa veya actiosa şeklinde korunur (Arendt, 2013: 42). Ne var ki Arendt'e göre Orta Çağ'da, Vita Activa terimi özgünlüğünü oluşturan siyasi anlamını yitirirken dünyevi meselelerle meşgul olmayı ifade eden bir kavram haline gelir. Böylece Arendt'in teorisinde Vita Activa'nın merkezini oluşturarak oldukça önemli bir yer edinen eylem de dünyevi yaşamın zorunlulukları arasına dâhil olur. Bu anlamda dünyevi yaşamı hiçleştiren Hıristiyanlık, Arendt'e göre Vita Activa'nın aşağı, ikincil bir konuma itilişine dini onay verir (Arendt, 2013: 42-47). Bu çerçevede düşünürün ele aldığı kavramlardan bir diğeri Vita Contemplativa'dır. Derin düşünceye, tefekküre atıfta bulunan Vita Contemplativa, Arendt'e göre Orta Çağ'da aktif yaşam olarak Vita Activa'nın önünde yer alır. Bergen Özüaydın, Arendt'in Vita Activa'ya yönelik bu değişim sürecindeki yaklaşımını şöyle özetler: *Bios Politikos, Aristoteles'te polis içindeki eylemi, praxisi kurmak ve sürdürmek gereğini öne çıkartırken, Bios Politikos'un karşılığı olarak ortaya çıkan Vita Activa terimi, Orta Çağ boyunca özgün siyasi anlamını kaybederek, dünya işleriyle her türden meşguliyeti ifade eder hale gelmiş ve bir zamanlar yurttaş olmanın koşulu olan ve siyasi yaşamı imleyen Bios Politikos, yani Vita Activa, Vita Contemplativa'nın karşısında değersizleşmiştir* (Özüaydın, 2019: 97).

Arendt'e göre Vita Activa'nın temel bileşenlerinin, aktif yaşamın giderek değersizleşmesi süreci, modern çağda yeni boyutlar kazanarak devam eder. Oysa ona göre Vita Activa, Vita Contemplativa'nın eylemsizliğinin ve sessizliğinin tam karşısında yer alır. Ne var ki düşünürü göre bu dönemde Vita Activa'yı oluşturan bileşenlere dair bir ters yüz edilme söz konusudur ve süreç, Vita Activa'nın yapısını bulanıklaştırmaktadır. Bu çerçevede Arendt amacını şu sözlerle açıklar:

Benim derdim basitçe şu; temaşanın hiyerarşisi içerisinde sahip olduğu muazzam ağırlık, vita activa'nın kendi içindeki ayırım ve mafsalları bulanıklaştırmıştır; gelenekten modern kopuş ve söz

³ Dönemin edebiyatında topluma yön verebilecek kahramanın kim olacağı sorunsalına Turgenev'in cevabı olarak yorumlanan Arefe, yazarın pek çok eleştiriyi karşılaşmasına neden olur (Bkz. Olcay, 2022: 158-159). Devrimci demokrat eleştirinin önde gelen temsilcilerinden biri olan Nikolay Dobrolyubov ise Turgenev'in bu sorunsala Bulgar bir kahraman olan İnsarov'la cevap vermesini eleştirirken onun neden bir Rus olamayacağını da açıklar (Bkz. Dobrolyubov, 2010: 196).

konusu hiyerarşik düzenin sonunda Marx ve Nietzsche'de tersine dönmüş olması, görünüşe rağmen, bu durumu özünde değiştirmemiştir (Arendt, 2013: 48-49).

Bu sürecin anlamlandırılması ise Arendt'in *Geçmişle Gelecek Arasında* kitabında detaylı olarak incelediği modern çağ dönüşümü ve değerleri bağlamında anlaşılabilir. Ona göre modern çağla birlikte gelenekten sıyrılmaya yaşanmış ve bunun sonucunda anlam; adeta insan dünyasından kopmuştur. Nitekim Arendt, *insan geçmişte yapılmış bütün işlerde var olan anlamlılık ögesinin, geleceğe ilişkin hedef ve maksatlarca durmadan feshedildiği, sonsuz bir amaçlar zincirine mahkûm edilmişti* (Arendt, 2012: 111) der. Bu sonsuz amaçlar zincirinde sağlam bir çapa olarak gelenek ortadan kalkar. Arendt, *geleniğin yitirilmesiyle, geçmişin uçsuz bucaksız topraklarında bize yol gösteren kılavuz ipini yitirmiş olduk* (Arendt, 2012: 130) sözleriyle modern çağda daha önce görülmemiş bir köksüzlük ve yurtsuzluk olgusuna vurgu yapar. Arendt'e göre, insan kendisinin oluşturduğu bir dünyada, benim dediği bir dünyada yaşamamaktadır. Dolayısıyla onun bütün çabası, insanların kendilerinin oluşturduğu dünyayı yeniden anlamlı kılabilmelerinin yolunu göstermektir (Kılıç, 2012: 79-90). Böylece karşımıza yine *Vita Activa* kavramı çıkar. *Vita Activa*'nın temel bileşeni olan eylem; gelenekle de anlam kazanır, zira hatırlanmayan bir eylem anlamsallığını yitirecektir.

Görüldüğü üzere Arendt, *Vita Activa* ve *Vita Contemplativa* arasındaki en belirgin farkı; düşünme ve eylem olarak görür. Yaşamın aktif hali, emekle ilgiliyken, düşünmeden yana olan tarafı tamamen hareketsizliği ifade etmektedir. Aktif yaşam, eylem yaşamı, kamu önünde, halkın içinde devam ederken, diğer her şeyden soyutlanıp salt düşünmenin gerçekleştirildiği yaşamın sürdürüldüğü mekânsa çöldür. Bu bağlamda Arendt, düşünen ve eyleyen varlığı birleştiren bir zemin yaratmak ister (Özüaydın, 2019: 95-96). Mustafa Yıldırım'ın da belirttiği üzere düşünmenin dünyayla bağlantısını önemseyen Arendt, geleneksel felsefenin *Vita Contemplativa* ile sonlanan düşünmesini değil; bizi eleştirel düşünmeye sevk eden, bireyin dünyayla bağlantısının kopmadığı bir düşünmeyi savunur (Yıldırım, 2023: 895-919).

Bireyin dünyayla bağlantısının kopma biçimleri ise Orta Çağ'da dünyevi yaşamın hiçleştirilmesi, modern çağda bir bütün olarak insan yaşamının hiçleştirilmesiyle gerçekleşir. Oysa Arendt'e göre insani yaşam; *Vita Activa* yani aktif olarak bir şeyler yapmaya yöneldiği ölçüde; köklerini insanlar ve insan yapısı şeyler dünyasından alır. Hiçbir insani yaşam, varlığına tanıklık eden bir dünya olmadan var olamaz (Arendt, 2013: 47). Bu bağlamda dünyevi yaşamın hiçleştirilmesine ve modern çağın anlam yitimine karşı çıkan Arendt, dünyayı insan varlığının tanıklığı, bütün insani etkinliklerin koşulunu ise insanın toplumsallığına bağlar. Böylece Arendt için *Vita Activa*'nın temelini oluşturan iş, emek ve eylemin ayrımı da keskinleşir. Arendt'e göre toplum dışında gerçekleşmeyen, mümkün olmayan yegâne insani etkinlik; eylemdir. Zira yalnızlık içinde çalışan bir varlık; insan değil, *Animal Laborans*'dır. *Vita Activa*'nın ifade ettiği eylemi gerçekleştiren özne ise *Homo Faber*'dir. *Homo Faber*'i *Animal Laborans*'dan ayıran yaşayacağı dünyayı kurmak için çalışan, inşa eden insan olmasıdır (Arendt, 2013: 58).

Bu doğrultuda eylem; insanın benzersiz farklılığının ortaya konulmasıdır ve bu özellik, *Vita Activa*'nın diğer bileşenleri için geçerli değildir. Zira Arendt'e göre eylemin olmadığı bir yaşam; yaşarken ölmek demekken, çalışmadan yaşamak ise mümkündür. Bu durum asalaklığı ifade edip, adaletsizlikle ilişkilendirilse de insani bir durumdur. Ancak söz ve edim yani eylem, Arendt için kişinin insani dünyaya girmesi ve bu dâhil oluşla ikinci defa doğmasıdır (Arendt, 2013: 260). Arendt için eylemin olmadığı bir yaşam, yaşarken ölmeyi ifade ederken melankolik ve umutsuz bir yaşam da eylemsizlikle ilişkilendirilir. Bu bilgiler ışığında Turgenev'in *Arife* romanını ele aldığımızda karşımıza çıkan ilk öge; çağın ihtiyaçlarına uygun olarak kaleme alınan eylemsel bir karakter olarak *İnsarov*'dur. Peki, *İnsarov*, Arendt'in temeli eylemden oluşan *Vita Activa* kavramını ne ölçüde yansıtır?

3. İnsarov ve vita activa

Aslen bir Bulgar olan Dimitri İnsarov, eğitim için geldiği Moskova'da ucuz, tek sandalyesi olan bir odada yaşamaktadır. Parasızlıktan yaz sıcağında kentte kalmış, küçük odasında çalışmalarını sürdürmektedir. Arkadaşı Bersyenev'in davetiyle onun yazlığına taşınma kararı alır ve hikâye böylece başlamış olur. İnsarov'un hayatta tek bir amacı vardır: Ülkesinin bağımsızlığa kavuşması. Bu amaç uğruna eğitimini tamamladıktan sonra Bulgaristan'a dönüp aktif mücadeleye katılmayı planlar. Arendt'in teorisinde eylem; anlamlı ve bilinçli olarak gerçekleştirilen eylemdir ve aktörü kendi eyleminden sorumlu olan kişidir (Sidorova, 2019: 99). Bu anlamda İnsarov'un gerçekleştirilmeyi planladığı eylem, Arendt'in tanımına doğrudan uymaktadır. Nitekim Araştırmacı V.Bagno, İnsarov'u gereksiz adamın düşüncelerde boğulan yapısına karşılık güçlü eylemselliği ve eylemine yönelik bütünsel inancıyla Don Kişot'la özdeşleştirir. Ona göre İnsarov, Turgenev'in Don Kişot kavramının en eksiksiz sanatsal düzenlemesidir (Bagno, 2009: 81-82). Burada araştırmacının Don Kişot'la kurduğu bağın bütünsel olarak Arendt teorisine uyum içinde eylemselliğe vurgu yaptığını belirtmek gerekmektedir. Zira Turgenev, Don Kişot'u sarsılmaz bir inançla eyleme geçen, uğrunda her türlü zorluğa göğüs germeye, hayatını feda etmeye hazır olduğu ideale bağlılıkla dolu bir eylem adamı olarak görür (Turgenev, 1981: 109).

Arendt için en geniş anlamıyla eylemek; inisiyatif almak, başlamak, bir şeyleri harekete geçirmek demektir (Arendt, 2013: 260). Zira ona göre insan kendi yaşamı için gerekli koşulları yaratabilen tek varlıktır. Bu bağlamda İnsarov'un yaşamı, kendini adadığı vatanının bağımsızlığı idealine bağlıdır ki bu anlamda eyleme geçmesi kaçınılmazdır. Ancak belirttiğimiz üzere Arendt, Vita Activa'nın merkezine eylemi yerleştirirken düşünceyi salt tefekkür alanından çıkarmak ister yani felsefenin Vita Contemplativa ile sonlanan düşünmesini değil; eleştirel düşünmeye sevk eden, bireyin dünyayla bağlantısının kopmadığı bir düşünmeyi savunur. Bu özellik, İnsarov'un vatan sevgisine dair düşünceleri ve bu düşüncelerden beslenen eylem arzusuyla bağdaştırılabilir. İnsarov'un, Yelena ile yaptığı ilk konuşmalardan birinde kurduğu şu cümlelerden tüm yurttaşlarının onun gibi düşünce ve eylem birliğinde olduklarını çıkarsamak mümkündür:

Ülkemi sevip sevmediğimi sormuşunuz az önce. Dünyada daha başka ne sevinebilir? Sizi aldatmayan, bütün kuşkuların üstünde olan, Tanrı'dan sonra inanmamazlık edemeyeceğiniz şey nedir? Hele ülkenin sana gereksinimi varsa... Düşünün: Bulgaristan'ın en son köylüsü, en son yoksulu ve ben; hepimiz tek ve aynı şeyi istiyoruz. Hepimizin amacı bir (Turgenev, 1991: 90).

Ancak İnsarov'un Arendt'in düşünen ve eyleyen insan ideali bağlamında bütünsel bir uygunluk gösterdiğini söylemek zordur. Yukarıdaki alıntıda ifade edilen düşünceler, İnsarov'u Vita Activa'yla Vita Contemplativa'nın birliğini ifade eden düşünen ve eyleyen insana oldukça yakın kılar. Ayrıca İnsarov'da düşünce ve eylem açıklığının varlığından söz eden Dobrolyubov'un da belirttiği üzere *hayata ilişkin izlenimleri İnsarov'un yüreğini etkiler, ondaki enerjiyi aktif hale getirir, bu izlenimler sürekli olarak mantığın, bilincin isterleriyle ve aldığı teorik eğitimle birleşip güçlenir* (Dobrolyubov, 2010: 204). Ancak diğer taraftan Vita Contemplativa'yı oluşturan derin düşüncenin, tefekkürün İnsarov'da bütünsel varlığı söz konusu değildir. Bu yaklaşımımızın nedeni İnsarov'un düşüncelerinin derinliğine, hatta ne düşündüğüne, nasıl düşündüğüne dair detaylı bilgiye sahip olamamamızdır. Eserde bu bağlamda yetersiz aktarım söz konusudur. Kahramanı sadece vatana dair düşünceleriyle tanıma fırsatı buluruz, yaşama dair genel düşünceleri nedir, varoluşu nasıl değerlendirir, bunları görmek pek de mümkün değildir. Ancak bu durumu, yazarın Vita Contemplativa'nın somutlaşmış hali olan gereksiz adamlara karşı yeni bir kahraman yaratma arzusu ile açıklamak mümkündür.

Nitekim Turgenev'in gereksiz adamlara karşı geliştirdiği yeni kahramanı, davası uğruna aşktan bile kaçmaya çalışan İnsarov, nihayetinde Bulgaristan'dan ulaşan mektuplarla harekete geçmenin yakınlığı ile yüzleşir:

Olaylar hızla geliyordu Doğu'da. Rus ordularının prenslikleri işgal edişi genel bir dalgalanma yaratmıştı. Fırtına yaklaşıyor, kaçınılmaz savaşın esintileri duyuluyordu artık. Bir yangın sarmadaydı çevreyi. Kimse nereye kadar yayılacağını, nerede duracağını kestiremiyordu bu yangının (Turgenev, 1991: 143).

Dobrolyubov, İnsarov'un davası uğruna, vatani için aşktan, kendi mutluluğundan kaçmaya çalışmasını kahramanı inançlarının ebedi kölesi yapan unsurlar olarak görür. Ona göre kendi mutluluğu ile vatanını birbirinden ayıran İnsarov, zavallı bir mantık sergiler ve bu bir anlamda bir düzey eksiklidir. Zira yurdun esenliğinin kendisinin mutluluğuyla ayrılmaz bir bağ içinde olduğu bilincine varamamıştır (Dobrolyubov, 2010: 181). Ne var ki Dobrolyubov'a göre İnsarov, zavallı bir mantık sergilese de hızla yaklaşan eylemsellik karşısında Arendt literatürüyle ifade edersek anlamlı ve bilinçli olarak gerçekleştireceği eylem için heyecan içindedir. Yelena ile yeni başlayan aşklarının arifesinde henüz ülkesine girebilecek durumdayken bir an önce eyleme geçmesi gerekir. Eyleme geçmekte tereddüt etmeyen İnsarov, sadece bu eylemin ona ölüm de getirebileceğini bildiğinden Yelena için endişelenir. Ancak yine de hızlıca ana yurduna dönmek için hazırlıklara başlar. Hazırlıkların başında Yelena'nın da onunla gelebilmesi için pasaport çıkarmak vardır. Ancak bu uğraş, kahramanın sağanak altında ıslanıp hastalanmasına neden olacak ve Vita Activa'nın aktif yaşam ilkelerinin adamı ağır bir biçimde hastalanacaktır. Bu hastalık, politik eylem adamı İnsarov'u yatağa düşürdüğünde, başucunda bekleyen arkadaşı Bersyenev'in *tasarılarını gerçekleştirebilecek mi acaba... Yoksa her şey hiçbir iz bırakmadan yol olup gidecek mi (Turgenev, 1991: 155)* diye düşüncelere dalması, konumuz bağlamında önem arz eden bir noktayı açığa çıkarır. Arendt, ölümsüz eylemlerde bulunmayı, fani bir varlık olarak insanın ölümsüzlüğünün simgesi olarak görür ve *İnsanlık Durumu*'nda şöyle yazar:

Ölümsüz edimlerde bulunma kapasiteleri ve arkalarında silinmez izler bırakma yetenekleri ile insanlar, bireysel olarak ölümlü olmalarına rağmen kendilerini ölümsüz kılabilir, "ilahi" bir doğadan olduklarını gösterebilir, kanıtlayabilirlerdi. İnsan ile hayvan arasındaki ayrım, bir tür olarak insanın kendi içinden kurur; yalnızca en iyi olan (aristoi), sürekli olarak en iyi olduğunu (aristeuein, başka hiçbir dilde dengi olmayan bir fiil) kanıtlayan ve "ölümsüz bir şöreti, fani işlere yeğleyen'dir gerçek anlamda insan; doğanın onlara vereceği zevklerle yetinenler, hayvanlar gibi yaşar ve ölürler (Arendt, 2013: 52-53).

Peki, İnsarov, Arendt'in bu düşüncesini hayata geçiren bir kahraman yani ölümlü olmasına rağmen kendini ölümsüz kılacak bir kahraman olabilecek midir? İnsarov, sekiz gün yaşam savaşı verdikten sonra kendine gelir. Bu süre de Doğu'daki olaylar patlak verir ve Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş açar. İnsarov, hastalığına rağmen tüm ruhuyla eyleme geçmeye hazırlanır. Yelena ile gizlice nikâh kıyarlar ve ana yurduna dönmek için sabırsızlık içindedir. Tüm hazırlıklardan sonra nihayet eylem adamının gidiş vakti gelir ve karısıyla beraber Rusya'dan ayrılır. Ne var ki eyleme geçmek için yanıp tutuştuğu Bulgaristan'a varmak onun için kolay olmayacaktır. Yolda yeniden hastalanan İnsarov, sadece Viyana'da iki ay hasta yatar, sonra Venedik'e geçer. Ayaklanmaya hazırlanan Slav topraklarına ancak doğudan esen rüzgârla yakınlık duyumsayabilir: *Bu denize bakıyor, sanki burada ana yurduma daha yakınmışım gibi duyumsuyorum kendimi. ... Zaten uzakta değil, şuracıktaki. Bu rüzgâr oradan esiyor (Turgenev, 1991: 194)*. Kurtuluşu için özlem duyduğu vatanına gidemeyecektir zira onu ölüm beklemektedir. Bu noktada Arendt'in ölüme olan yaklaşımı bağlamında bir açıklama gerekmektedir. Arendt, ölümlülüğü şöyle açıklar:

İnsanlar "ölümlü"dürler, var olan yegâne ölümlü şeydirler; çünkü hayvanlardan farklı olarak mevcudiyetleri, ölümsüzlüğü sadece doğurganlık yoluyla garantilenmiş bir türün fertleri olmalarına

dayanmaz. İnsanların ölümlülüğü, doğumdan ölüme anlaşılır bir hayat hikâyesi olan bireysel bir yaşamın, biyolojik yaşamdan ayrılmasında yatar. Bu bireysel yaşam, tam anlamıyla biyolojik yaşamın döngüsel hareketiyle kesilen bir düz çizgi şeklindeki doğrusal hareketiyle diğer tüm şeylerden ayrılır. Ölümlülük budur; çevrimlerini tamamlayan her şeyin döngüsel bir düzende hareket ettiği bir evrende, doğrusal bir hat boyunca hareket ediyor olmak (Arendt, 2013: 52).

Görüldüğü üzere Arendt, ölümlülüğe karşılık ölümlülerin görevini bu sonsuzluk içinde en azından bir ölçüde, iş, eylem veya sözle varoluşlarını hak ettirecek çabada görür. Böylece İnsarov'un sonu, ilk bakışta Arendt'in ölümsüzlük getiren eylem düşüncesiyle uyuşmaz. Nitekim eleştirmen Dobrolyubov, genel kabulün aksine, aslında İnsarov'un tek bir eylemine bile rastlamadığımızı ve Turgenev'in eylem adamı tipi çizmek, giriştiği eylemleri göstermek gibi bir amacı olmadığını ileri sürer. Eleştirmene göre yazarın böyle bir amacı olsaydı kahramanını doğrudan eylem içinde göstermesi gerekirdi (Dobrolyubov, 2010: 189). Bu konuda eleştirmene Turgenev'in yukarıda alıntıladığımız Aksakov'a yazdığı mektuptaki kendi sözlerine dayanarak katılmanın mümkün olmadığını düşünüyoruz. Bununla birlikte İnsarov'un ölüm döşeginde bile onları vatanına ulaştıracak olan gemiyi ayarlayacak Rendiç'i sayıklaması ve son sözlerinin *Elveda anayurdum* (Turgenev, 1991: 209) olması, onun faniliğini ölümsüzlüğe dönüştürecek güçte bir kahraman olduğunu nihai sona erişemese de söz ve edimle göstermektedir. Burada altı çizilmesi gereken bir diğer husus, Turgenev'in romanın sonlarına doğru Şubin aracılığıyla İnsarov'u Brutus ile özdeşleştirmesidir. Bilindiği üzere Brutus bir komployla Sezar'ı öldüren suikastçılardan biridir. Ancak ünlü İngiliz yazar W. Shakespeare *Julius Caesar* adlı eserinde demokrasinin temini için başka çaresi kalmayan kahraman bir adam imgesi yaratır ve Brutus için şu sözler kullanılır:

En soylu Romalı Brutus'tu aralarında.
Bütün arkadaşları arasında yalnız o
Kin duygusuyla yapmadı Caesar'a yaptığını.
Yalnız o, çıkarını düşünmeden, temiz yürekle,
Halkın yararı için katıldı aralarına.
Mertçe yaşadı Brutus, ve öyle değerler
Bir araya gelmişti ki onda, Yaradılış
Kalkıp ayağa diyebilir bütün dünyaya:
İşte bu, bir insandı (Shakespeare, 2007: 118).

Turgenev'de de Şubin, İnsarov'dan söz ederken tırnak için de "adamdı o" (Turgenev, 1991: 183) sözlerini kullanması, bu anlamda yazarın İnsarov'u Brutus gibi ölümsüz eylem adamları arasına yerleştirdiğini göstermektedir.

Peki, eylemi politik bir davranış olarak tanımlayan ve politik eylemi şiddet içermeyen bir eğilim olarak gören (Sidorova, 2019: 115-116) Arendt'in yaklaşımı, İnsarov'la ne kadar uzlaşır? İnsarov'u Arendt'in şiddet içermeyen eylem noktasında birleştiren birincil husus, İnsarov'un geçmişindeki olayların onu şiddete meylettirecek özellikler barındırmasıdır. Bu bağlamda eserde geçmişte babasının ölümüne neden olan Türk ağadan intikam alma güdüsü ile ülkesinin bağımsızlığı için mücadeleye dayanan politik eylem arasında bir paralellik açığa çıkar. Nitekim İnsarov, hikâyesini Bersyenev'den dinleyen Yelana'nın bu olayla ilgili olarak onu öldürüp öldürmediğini sorduğu zaman şöyle açıklar düşüncelerini:

Tanrıya şükür öldürmedim. Aramadım bile. Çünkü onu gözümü kırpmadan öldürebileceğim halde, bu hakkı görmedim kendimde. Sorun bir halkın öcü olunca, kişisel ölçerin sözü edilemez. ... Ya da, iyice belirtmedim; sorun bir halkın kurtuluşu olunca demeliydim. Biri ötekini engeller bunların. Fakat zamanı gelince o da olacak... O da olacak..." (Turgenev, 1991: 89).

Alıntıdan görüldüğü üzere İnsarov, politik eylemde şiddetten kaçınmayacaktır. Oysa Arendt için politik eylemi şiddetten soyutlamak başlıca amaçlardan biridir. Son olarak İnsarov'u Arendt'in Vita Activa kavramı bağlamında ortak bir bağlama yerleştiren başlıca özelliklerden bir diğeri Arendt'in merkeze koyduğu eylem çerçevesinde dünyevi yaşam alanına, toplumsallık bağlamına ve geleneğin varoluşta oynadığı rollere atfedilen değerle ilgilidir. Nitekim İnsarov'un ülkesinin içinde bulunduğu durumdan söz ederken *her şeyimizi aldılar elimizden, her şeyimizi: kiliselerimizi, haklarımızı, topraklarımızı. Hayvan sürüsüyümüz gibi kovalıyorlar bizi, kesiyorlar* (Turgenev, 1991: 90) cümlelerinde Arendt'in sözünü ettiği değerlere paralellik okunur. Ayrıca varoluşu anlamlandıran vatan vurgusu da tüm hikâyede görüldüğü üzere ana izlek olarak karşımıza çıkar.

4.Sonuç

Sonuç olarak yirminci yüzyılın toplumsal-siyasi buhranları neticesinde yeni bir felsefi-siyasal teori geliştirmeye çalışan Arendt için Vita Activa'da ifade bulan eyleme dayalı aktif yaşam; doğru yaşamdır ve eylemsiz bir yaşam, ölümden farksızdır. Ancak Arendt'in eylem teorisinde düşünmeyi geri plana ittiğini söylemek mümkün değildir. Zira Arendt, düşüncenin yaşamla, varoluşla iç içe geçtiği bir düşünmeyi savunur. Bu anlamda İnsarov, yaşamını vatanının kurtuluşuna adanmış bir eylem adamı olarak Arendt'in Vita Activa kavramının somutlaşmış hali gibidir. Ne var ki ölüm gerçekliği Arendt'in savunduğu anlamda bu faninin varlığını ölümsüz kılmasına müsaade etmez gibi görünür. Ancak İnsarov, Brutus'a yapılan atıfla varlığını ölümsüz kılan bir kahraman olarak görünür yazarına. Arendt'in Vita Activa ve Vita Contemplativa'nın birliğine dayanan ideali noktasında ise İnsarov, kısmen zayıf nitelikler gösterir. Ne var ki bu zayıflığın nedeni yazarın dönemin edebi hareketleri içinde güttüğü amaçla bağlantılıdır. Bunun yanı sıra Arendt, eylemi politik bir eylem olarak tanımlarken politika ve şiddeti birbirinden ayırmayı savunur. Ancak İnsarov, bütünsel olarak politik bir mesele içinde eylem adamı olmak isterken şiddeti ayırmadığını gösterir sözleriyle. Bütünsel olarak bir değerlendirme yaparsak İnsarov, Arendt'in teorisi bağlamında yaşamının merkezine Vita Activa'nın temel bileşeni olarak eylemi yerleştiren, yaşayacağı dünyayı kurmak için çalışan, aktif yaşam insanıdır. O "bu bir insandı" olarak Shakespeare'in tarihe geçirdiği Brutus gibi Turgenev'in tarihe geçen eylem adamıdır.

Kaynakça

- Arendt, H. (2012). *Geçmişle Gelecek Arasında*, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arendt, H. (2013). *İnsanlık Durumu*, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bagno, V. (2009). *Don Kihot v Rossii i russkoye Don-Kihotsvo*, Peterburg: Nauka.
- Dobrolyubov, N. (2010). *Oblomovluk Nedir?* Çev. Mazlum Beyhan, Ankara: Evrensel Basım Yayın.
- Hrapçenko, M.B. (1977). *Tvorçeskaya individualnost pisatelya i razvitiye literatury*, Moskva: Hudojestvennaya literatura.
- Kılıç, Y. (2012). "Geçmişle Gelecek Arasında İnsan", *Kaygı*, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, sayı 19, S.79-90.
- Lomako, O.M. (2015). *Социальная Философия Ханны Арндт: Политика И Этика*, Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия Философия. Психология. Педагогика, s. 21-25.
- Olca, T. (2022). *Turgenev Yaşamı Sanatı ve Çağı*, Ankara: Hece Yayınları.
- Özüaydın, B.C. (2019). "Hannah Arendt'in Vita Activa'sı", *İnsan Toplum ve Siyaset Felsefesi Sorgulamalar*, İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Pustovoyit, P.G. (1987). *İ.S.Turgenev hudojnik slova*, Moskva, Moskovskogo universitetu.

- Sidorova, M. (2019). Ponyatiye deystviya v filosofii H.Arendt i P. Rikora: Sopastavitelny analiz, Moskva: Natsionayny issledovatel'ski universitet, s.115-116.
- Shakespeare, W. (2007). Julius Caesar, Çev. Sabahattin Eyüpoğlu, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Turgenev, İ.S. (1987). Polnoye sobraniye soçineniy i pisem v 30-ti tomah, Tom 4, Moskva: Nauka.
- Turgenev, İ.S. (1991). Arife, Çev. Ataol Behramoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Turgenev, İ.S. (1981). "Gamlet i Don Kihot", Stati i Vospominaniya, Moskva: Sovremennik.
- Vinnikova, G. (1986). Turgenev i Rossiya, Moskva: Sovetskaya Rossiya.
- Yıldırım, M. (2023). Hannah Arendt'te Düşünme Etkinliği ve Düşünsel Yaşam Eleştirisi, Rumeli DE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 32, s.895-919.